

“Hukuki Süreçten Ziyade Siyasi bir Süreç”

Türkiye’de HDP’ye Kapatma Davası Hakkında Meral Danış Beştaş ile bir Söyleşi

Eylül 2021

Anayasa Mahkemesi (AYM) 21 Haziran’da bir Ankara savcısının talebi üzerine Halkların Demokratik Partisi (HDP)’nin kapatılmasına ilişkin davaya bakmayı kabul etti. Bu karar, son derece tartışmalı ve büyük sonuçlar doğurabilecek bir yargı sürecinin başlangıcı oldu. HDP, Türkiye’nin yalnızca ikinci büyük muhalefet partisi değil, aynı zamanda en büyük Kürt-çoğunluklu partisi. Toplumsal çeşitlilik ve çoğulculuk gözeten progresif programıyla, mecliste Kürtler de dahil tüm etnik, dini, ve cinsel azınlıkların en önemli hak savunucularından.

Eğer AYM HDP’nin kapatılmasına karar verirse, milyonlarca seçmeni temel demokratik haklarından mahrum ederek 2023 seçimlerinin meşruiyetini ciddi anlamda sarsabilir. En kötü ihtimalde ise, parti kapatılması ülkede toplumsal huzursuzluk ve şiddet doğurabilir.

HDP, 2015’te Türkiye’nin meclise seçilebilen ilk Kürt-çoğunluklu partisi olmayı başardığından beri iktidar ve çevresi tarafından büyük bir baskı ve adeta saldırı altında. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, AKP ve MHP, sürekli HDP’yi terör örgütü PKK ile eşleştirmeye çalışıyor. HDP’nin 56 milletvekilinin neredeyse tamamı terör ya da propaganda suçundan soruşturulmakta. Eski eş başkanlar ve seçilmiş belediye başkanları dahil binlerce parti üyesi terörle ilgili suçlardan gözaltına alındı. İnsan hakları savunucu Ömer Faruk Gergerlioğlu da dahil olmak üzere, birçok milletvekili absürt suçlamalardan dolayı meclisten ihraç edildi.

Bugünkü kapatma davası HDP’ye karşı altı yıldır yürütülen bu kampanyanın son ayağı. 834 sayfalık fezleke, HDP’yi PKK ile işbirliği yapmak ve ülkenin bütünlüğünü bozmakla suçluyor ve 451 HDP’li için siyasi yasak talep ediyor. AYM, kapatmaya karşı karar verebilir: Daha Temmuz ayında milletvekili Gergerlioğlu’nun serbest bırakılmasına karar verdi (Gergerlioğlu 16 Temmuz’da meclise resmen geri döndü). Öte yandan, Türkiye’nin yakın tarihi AYM’nin parti kapatma kararlarıyla dolu ve HDP’yi de pekala kapatmak isteyebilir. Nitekim Türkiye’de yargı ciddi bir siyasi baskı altında ve bu kapatma süreci de MHP başkanı Devlet Bahçeli’nin çağruları üzerine başlatıldı. Mahkeme bir karara varmadan önce illa ki Cumhurbaşkanı Erdoğan ve MHP’li müttefiklerinin fikrini hesaba katacaktır.

POMED Türkiye programı koordinatörü Merve Tahiroğlu, bu kapatma davasını, altında yatan amaçları ve parti kapatılmasının Türkiye için potansiyel sonuçlarını daha iyi anlayabilmek için HDP grup başkan vekili Meral Danış Beştaş ile konuştu. Bu söyleşi İngilizce ve Kürtçe'ye de çevirilmiştir.

POMED: Hükümet HDP'yi neden kapatmaya çalışıyor?

Meral Danış Beştaş: İktidarın kendisinin de bir parti kapatma sürecini yaşadığını, bu nedenle o yıllarda parti kapatmaların Türkiye yakın tarihinde yarattığı onulmaz yaralardan dem vurduğunu hatırlatarak başlamak istiyorum. Hakeza 12 Eylül 2010 Anayasa referandumu sürecinde de bu etkiyi kamuoyu ile paylaşmış; anayasa değişikliklerine parti kapatmayı zorlaştırıcı hükümler eklemişti. Bu değişiklik vurgusunu ise anayasa referandumunda cilalayarak kullanmış halktan da nispeten sempati toplamıştı.

Şu anki parti kapatma mevzusu 7 Haziran 2015'de başlayan bir süreç esasen. Erdoğan'ın kötü yönetim politikaları, insanların yaşam tarzına açık müdahalesi, Gezi direnişi, 17-25 Aralık sürecinde ortaya çıkan yolsuzluklar, Kürt sorununa samimiyetten uzak yaklaşımı... tüm bunlar 7 Haziran seçim sonuçları ile seçmen tarafından bir uyarıya dönüştü. İktidarın her alandaki olumsuz politikaları halkın AKP'yi tek başına iktidar olarak görmek istemediğini ortaya çıkardı. Ve kuşkusuz iktidarın bu hezimetini HDP'nin halk nezdinde önemli bir aktör olarak görüldüğünü de ortaya çıkarmış oldu.

İktidar o zamandan beri bu hezimetini rövanşist politikaları ile hazmetme uğraşında. O dönem Kürt illerinde uygulanan sokağa çıkma yasakları, Cizre bodrumları, kolluğun

insanları öldürüp ölü bedenlerine uyguladıkları işkenceler, evlerin duvarlarına yazılan tehditler iktidarın, kaybettiğinde ortalığı yakıp yıkan tavrı idi. Partimizi içten yok etmeye çalıştılar. 15 Temmuz sonrası belediyelerimize atanan kayyımlar, belediye başkanlarının, milletvekillerinin tutuklanması bunun göstergesiydi.

Fakat tüm bu baskıcı politikalarına rağmen, AKP kaybetmeye devam etti. Bu yenilgisini 24 Haziran genel seçimleri ve 31 Mart yerel seçimlerinde tekrar tekrar gördü.

Şu anda AKP'nin ekonomi başta olmak üzere tüm politikaları çökmüş durumda. Sandıkta ve mücadelede yenemeyeceğini gördüğü için hukuk dışı yollara başvurmakta beis görmüyor. Kendi bekasını kurtarmak için halkı susturmak, baskı kurmak zorunda. Ve HDP'yi büyük ve yenilmez bir güç olarak gördüğü için bizi egale etmeyi hedeflemiş durumdadır. AKP yargıyı şike aracı olarak kullanmak ve HDP'yi yıkmak istiyor.

İKTİDAR (2015'TE YAŞADIĞI) HEZİMETİ RÖVANŞİST POLİTİKALARI İLE HAZMETME UĞRAŞINDA.

İKTİDAR SANDIKTA VE MÜCADELEDE YENEMEYECEĞİNİ GÖRDÜĞÜ İÇİN HUKUK DIŞI YOLLARA BAŞVURMAKTA BEİS GÖRMÜYOR.

HDP'nin kapatılmasının Türkiye'ye etkisi ne olur?

Bir siyasi partinin kapatılmasının ülke demokrasisine vereceği hasar tartışmasıdır. Parti kapatma pratiğinin, darbe yöntemi olduğu kuşku götürmemektedir. Ve darbelerin ülke ve halklara verdiği zararların tamiri de -geçmiş örneklerden hareketle- pek mümkün değildir. HDP'nin kapatılmasının kısa, orta ve uzun vadede sonuçları aynı olacaktır, o da; halkın geleceğinin karartılması. Yani HDP'nin kapatılma ihtimali, sadece bizi ilgilendirmiyor; ilgilendirmeyecek de. Sadece bizim seçmenlerimizi değil, tüm ülkeyi ilgilendirecek derin bir hadiseden söz ediyorum. Partimizin kapatılması; AKP'li, MHP'li, CHP'li, İYİP'li, politik, apolitik herkesimi etkileyecektir. Çünkü hukuka aykırı bir iddianame ile açılan dava neticesinde partinin kapatılması; ülkede hukukun olmadığına resmi ilanı olacaktır.

Bunu her zaman söylediğimiz için kıymeti anlaşılmıyor ancak, bir ülkede hukuk yoksa o ülke 'yok' demektir aslında. Bir devlet Anayasadan ne kadar uzaklaşırsa, o ölçüde yasal statüsünü de yitirir. İlegal bir devlet haline gelir. Hukuki güvenlik yoksa ekonomik güvenlik de kalmaz. Yani insanlar daha çok baskıya maruz kalırken bir o kadar da açlık ve yoksullukla da mücadele etmek durumunda kalır. İnsan hakları daha çok askıya alınır. Şimdiki kaostan daha büyük bir kaos söz konusu olur. HDP kapatılırsa ekonomi daha iyi olmayacak, demokrasi gelmeyecek! HDP kapatılırsa esas baskı ve sindirme politikaları toplumun her kesimine yayılacak. Gençler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar, engelliler, azınlıklar hatta çoğunluğu temsil ettiğini zannedenler yani Saray ve çevresi hariç herkes zarar görecek.

**PARTİ KAPATMA
PRATIĞİNİN DARBE
YÖNTEMİ OLDUĞU KUŞKU
GÖTÜRMEKTEDİR.
VE DARBELERİN ÜLKE
VE HALKLARA VERDİĞİ
ZARARLARIN TAMİRİ DE
-GEÇMİŞ ÖRNEKLERDEN
HAREKETLE- PEK MÜMKÜN
DEĞİLDİR.**

Bu kapatma davası ne kadarlık bir sürede ve nasıl işleyecek? Mahkemenin izleyeceği süreci kısaca anlatabilir misiniz?

Söz konusu iddianame partimize 9 Temmuz Cuma günü tebliğ edildi. Teamülen parti 1 aylık süre içerisinde savunmasını verir. İddianamenin kapsamına göre ek süreler talep edilebilir. Mahkeme bize 60 gün süre verdi ve savunmayı 7 Eylül'e koydu. Biz 11 Ağustos'ta ek süre talebinde bulunduk ve mahkeme bize 30 gün daha verdi.

Prosedür uyarınca savunmamızdan sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı sözlü olarak görüşlerini bildirecek ve en son HDP sözlü savunmasını yapacak. Bu süreçten sonra raportör kapatma konusundaki raporunu sunacak ve mahkeme son kararını verecek. Anayasa Mahkemesi partinin Anayasa'ya aykırı eylemlerin odağı haline geldiğine karar verirse, eylemlerinin ağırlığına göre devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakma cezası verebileceği gibi kapatma kararı da verebilir. Kapatma kararı üye tam sayısının üçte ikisi ile yani 10 üye tarafından alınabilir.

Kapatma davasının süresi Anayasa Mahkemesinin gündemine ve partinin savunmada kullandığı zamana bağlı. Anayasa Mahkemesinin önünde iki yılı aşkın süredir bekleyen kapatma davaları olduğu bilinmekle beraber 4 ay gibi bir zaman zarfında kapatılan parti örnekleri de mevcut. Yani özcesi, aylar içinde karar alınabileceği gibi yıllara yayılması da mümkün. Kritik nokta, bu dava hukuki süreçten ziyade siyasi bir süreç ve saik işletildiği için pek bir öngörü yapamıyoruz.

Sizce AYM'nin kapatma kararı alma ihtimali nedir?

AYM meselesi son derece mühim bir alan. Son derece hukuki ve demokratik kararlar alabildiği gibi birbiriyle örtüşmeyen çelişkili kararlar verdiğini tüm kamuoyu biliyor. Hukuki bir karar vermeye niyet edilirse, kapatma kararı verilmeyecektir. Bunu kesinlikle söylemek mümkün. Son Gergerlioğlu kararında olduğu üzere hukuktan şaşmayan kararlara da imza atabilen bir yapı.

Fakat unutulmaması gerekir ki AYM geçmişte birçok partinin kapatılmasına da imza atmıştır. Son 60 yılda, AYM toplam 25 siyasi partiyi kapatmıştır (ve bu rakama, askeri müdahale dönemlerinde kapatılan partiler dahil değildir). Bu partilerin 6 tanesi 1961 Anayasasından sonra, 19 tanesi ise 1982 anayasasından sonra kapatılmıştır. Bunlardan Refah Partisi dışındakilerin hepsi bölücülükten kapatıldı.

“**AYM GEÇMİŞTE BİRÇOK PARTİNİN KAPATILMASINA İMZA ATMIŞTIR.**”

Avrupa İnsan Hakları mahkemesi, bölücülükten kapatılan partilerinin tamamının kapatılma nedenlerini haksız buldu. Bu da gösteriyor ki; Türkiye uygulamasında Anayasa Mahkemesi sürekli yanlış, evrensel hukuka aykırı ve ideolojik kararlar vermiştir. Nitekim maalesef Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere, SPY, seçim yasası, CMK, TMK, TCK vb. gibi tüm mevzuatlarda demokratik siyaseti sınırlayan ve adeta imkansızlaştıran düzenlemeler bulunuyor.

Bu arada AYM'nin de büyük tehdit altında olduğu malum. Bırakın partimizi, [hükümet tarafından] AYM'yi dahi kapatma taraftarı olan fikirler havada uçuşuyor. Fakat bu konuda son sözüm; şayet AYM hukuktan şaşıp kapatma yönünde bir tercihte bulunursa ardından da kendisini feshetsin.

Avrupa bu süreçte nasıl bir rol oynayabilir, HDP'nin savunmasına yardımcı olmak için neler yapabilir?

Öncelikle AİHM ve AİHS'in parti kapatmalara dönük neler söylediğini ele almak gerekir. Siyasi partilerin varlığı ve faaliyetleri, AİHS'nin dernekleşme ve toplantı özgürlüğü hakkındaki 11. Maddesi ve ifade özgürlüğü ile ilgili 10. Maddesi ile korunmaktadır. Bir siyasi partinin kapatılması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. Maddesi kapsamında bir sınırlama teşkil etmektedir. Böyle bir sınırlamanın haklı olabilmesi için buna “demokratik toplum için ihtiyaç duyulması” şarttır.

Daha önemlisi, AİHM, siyasi partilerin, demokrasinin düzgün işlemi için elzem olan bir dernekleşme türü olduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı diğer derneklerin yasaklanmasının aksine, bir siyasi partinin yasaklanması ve kapatılması için özellikle sağlam bir gerekçe olmasını şart koşmaktadır. Mahkemenin partilerin yasaklanmasına ilişkin nispeten geniş bir içtihadı bulunmaktadır ve önemli davaların çoğunluğu Türkiye’yi ilgilendiren davalardır.¹

Öte yandan Avrupa Konseyi'nin anayasal hukuk konularından sorumlu kurumu olan Venedik Komisyonu da partilerin somut bir gerekçe olmadan kriminalleştirilmesine karşı uyarılmaktadır. Özellikle, siyasi bir partinin demokrasiye zarar vermediği müddetçe ülkesinin anayasasında değişiklikler yapılmasını gerektiren düşüncelerini ifade etmesine müsaade edilmesinin üzerinde

1. Bu davalar; Birleşik Komünist Partisi/Türkiye – 30 Ocak 1998, Sosyalist Parti/Türkiye – 25 Mayıs 1998, ÖZDEP/Türkiye – 8 Aralık 1999, Yazar/Türkiye – 9 Nisan 2002 ve Refah/Türkiye – 13 Şubat 2003 davalarıdır.

durmaktadır. Farklılık arz eden siyasi programların, hatta bir Devletin halihazırdaki teşkilatlanma şeklini de sorgulayan programlar önermesi ve münazara edilmesi demokrasinin özünde yer almaktadır.

Yani AIHM Türkiye’de parti kapatma davalarına karşın ihlal kararı vermiş olan bir kurumdur. Bu realiteden hareketle, Avrupa’nın kendi siyasal yaklaşımını koruması yeterlidir. Diğer yandan Türkiye’nin de Avrupa Konseyi üyesi ve kendisini AB’ye girmeye aday ülke olarak tanımladığı tüm kamuoyunun malumu. Bu bahisle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilecek olan kararlar Türkiye’yi de bağlamaktadır. AB üyesi olmayı hedefleyen bir ülkenin de parti kapatma davalarında bağlı olunan hukuku koruması mühim ve kafidir.

ABD bu süreçte nasıl bir rol oynayabilir, neler yapabilir?

ABD Başkanı Joseph Biden, iktidara gelmesiyle, dış politikada insan hakları ve demokrasi çerçevesinde bir siyaset izleyeceklerini tüm dünya kamuoyuna deklare etmiştir. Bu çerçevede, ABD’nin ilan ettiği demokrasi ve hukuk perspektifi ile parti kapatma meselesinin bağdaşmayacağı açıktır. ABD’nin yeni süreçte insan hakları ve demokrasi politikalarını sarih olarak göstermesi, kendi ilkelerine sahip çıkması ulusal-uluslararası kamuoyunca beklenen bir tutumdur.

FARKLILIK ARZ EDEN
SİYASİ PROGRAMLARIN,
HATTA BİR DEVLETİN
HALİHAZIRDAKİ
TEŞKİLATLANMA
ŞEKLİNİ DE SORGULAYAN
PROGRAMLAR ÖNERMESİ
VE MÜNAZARA EDİLMESİ
DEMOKRASİNİN ÖZÜNDE
YER ALMAKTADIR.

MERAL DANIŞ BEŞTAŞ, Halkların Demokratik Partisi (HDP) grup başkan vekili ve TBMM Siirt milletvekilidir. Kendisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM)'ne başvuru yapmış bir hukukçudur. Daha önceki yıllarda, Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye ofisinin, Diyarbakır barosu'nun Kadın Hakları Danışma ve Uygulama Merkezinin başkanlıklarını yapmıştır. [@meraldanis](#).

MERVE TAHIROĞLU, POMED'in Türkiye program koordinatörüdür. Doğma büyüme İstanbullu olan Merve, yüksek lisansını tarih alanında Georgetown Üniversitesi'nde, lisans derecesini ise siyaset bilimi alanında Duke Üniversitesi'nde yapmıştır. Merve aynı zamanda National Endowment for Democracy'nin 2020-21 Penn Kemble Forum on Democracy üyesidir. [@MerveTahiroglu](#).

ORTA DOĞU DEMOKRASİ PROJESİ, Vaşington DC'de bulunan ve Ortadoğu'da demokrasilerin nasıl gelişebileceğini ve ABD'nin bu süreci en iyi nasıl destekleyebileceğini incelemeye adanmış, tarafsız, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. POMED'in araştırma yayınları, bölgedeki demokrasi beklentileri ve ABD'nin demokrasi ve insan hakları politikası ile ilgili olduklarından, Orta Doğu'daki siyasi gelişmelerin derinlemesine, orijinal uzman analizini sunar. POMED, diyalog, araştırma ve savunuculuk yoluyla, Ortadoğu'da barışçıl bir şekilde reformu destekleyen ABD politikaları için seçmen kitlesini güçlendirmeye çalışıyor. POMED yayınlarında ifade edilen görüşler yazarlara aittir ve POMED'in görüşlerini yansıtmayabilir. Daha fazla bilgi için Araştırma Direktör Yardımcısı Amy Hawthorne ile amy.hawthorne@pomed.org adresinden iletişime geçebilirsiniz. [@awhawth](#).

